

Elżbieta Małgorzata Kłosińska*

Nieznana brązowa szpila uchata

Unknown bronze pin with an eyelet

The discovery of the pin with an eyelet, incorrectly identified with the vicinity of Biłgoraj, most likely comes from Silesia or Greater Poland. It is a decoration that can be associated with the onset of the Lusatian culture in these areas.

KEY WORDS: pin with an eyelet, Lusatian culture, Bronze Age

Submission: 20.07.2021; Acceptance: 07.09.2021

Pod koniec ubiegłego wieku, rzekomo w okolicach Biłgoraja, znaleziona została uszkodzona szpila uchata (ryc. 1; 2). Przedmiot ten przez ponad dwie dekady nie był ujawniany z kolekcji prywatnej, dopiero teraz trafił do rąk archeologów. Mimo że lokalizacja tego zabytku jest niepewna, wydaje się na tyle interesujący, iż powinien trafić do obiegu naukowego.

Cechą wielu szpil uchatech jest to, że część powyżej uszka jest uformowana pod kątem prostym w stosunku do trzonka. Opisywany egzemplarz został rozgięty i trudno jest ocenić, kiedy doszło do tego uszkodzenia. Mimo to należy uznać, że stan szpili jest na tyle dobry, że można odtworzyć jej pierwotny wygląd.

Szpila jest zabytkiem dość okazałym, może niezbyt długim (całkowita długość to 18 cm), ale masywnym. Trzonek o długości 12 cm, w najgrubszym miejscu osiąga średnicę 0,5 cm. Główka, która razem z uszkiem mierzy 6 cm, jest zakończona tarczką o średnicy 1,3 cm i o grubości dochodzącej do 0,7 cm. Odcinek pomiędzy tarczką a uszkiem ma długość 4,3 cm i średnicę do 0,5 cm. Uszko jak gdyby obejmuje pręt szpili; jego grubość to 0,8 cm, a średnica – 1,3 cm. Światło otworu uszka ma kształt półksiężycowaty.

Zarówno uszko jak i główka szpili są pokryte ornamentem rytm, który jest bardzo dobrze czytelny. Na uszku są to dwie

dookolne linie ryte, a na główce kombinacje grup kresek dookólnych i ukośnych. Powierzchnię zabytku pokrywa dość gruba warstwa ciemnozielonej patyny szlachetnej z licznymi wżerami jasnozielonej patyny złośliwej.

Poważne wątpliwości budzi powiązanie znaleziska z okolicami Biłgoraja i generalnie z terytoriami położonymi na wschód od Wisły. Niestety, po śmierci kolekcjonera, w zbiorach którego przez wiele lat znajdował się zabytek, nie udało się już zweryfikować wcześniejszych ustaleń. Analizowana szpila została prawdopodobnie znaleziona na terenie Śląska lub Wielkopolski, gdzie znajduje się koncentracja takich ozdób, które w literaturze przedmiotu są określane ogólnie jako szpile uchate typu C i datowane na II okres i początek III okresu epoki brązu, wyznaczając jednocześnie wczesną fazę kultury łużyckiej na tych terenach (Essen 1985, Taf. 25:A). Na Śląsku i w Wielkopolsce nie ma jednak takich zabytków, które można by uznać za analogiczne do omawianej szpili. Przypomina ona nieco okazy wariantu Jelenin, odkryte na terenie Śląska (miejscowość nieznana), Wielkopolski (Gąsawa) (Essen 1985, 11, 12, Taf. 1:16; 2:24) i na Morawach (Říhovský 1979, 69).

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Essen R. 1985. *Die Nadeln in Polen II (Mittlere Bronzezeit)* (= Prähistorische Bronzefunde XIII/9). München.

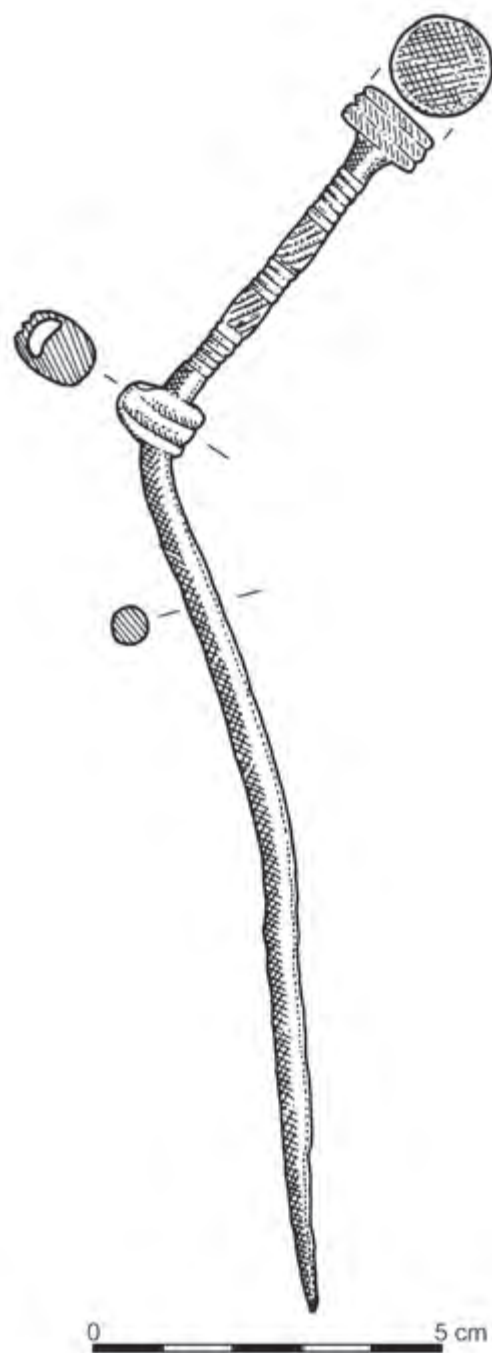
Říhovský J. 1979. *Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet (von der mittleren Bronzezeit bis zur älteren Eisenzeit)* (= Prähistorische Bronzefunde XIII/5). München.

* Instytut Archeologii UMCS, Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4, 20-031 Lublin; e-mail: e-klosinska@o2.pl

Ryc. 1. Szpila uchata z miejscowości nieznannej. Fot. M. Piotrowski

Fig. 1. Pin with an eyelet from an unknown locality. Photo M. Piotrowski

Ryc. 2. Szpila uchata z miejscowości nieznannej. Rys. E.M. Kłosińska, przerys T. Demidziuk

Fig. 2. Pin with an eyelet from an unknown locality. Drawing E.M. Kłosińska, redrawn by T. Demidziuk

Unknown bronze pin with an eyelet

Summary

At the end of the last century, a damaged pin with an eyelet was found. The connection of this find with the vicinity of Biłgoraj and the territories east of the Vistula River in general raises serious doubts. Unfortunately, after the death of the collector, whose collection had contained the find for many years, it was not possible to verify the earlier findings. The analysed pin was probably discovered in Silesia or Greater Poland, where there is a concentration of such decorations,

which in the literature are generally referred to as type C pins with an eyelet and dated to II period and the beginning of III period of the Bronze Age, at the same time marking the early stage of the Lusatian culture on these areas. In Silesia and Greater Poland, however, there are no such artefacts that could be considered analogous to the discussed pin. It is somewhat similar to the item of the Jelenin variant discovered in Silesia (unknown place), Greater Poland (Gaśawa) and Moravia.